

Min lösning på en omöjlig arbetsmarknad

Terese Ekman

Uppsatsarbetet började närma sig slutet. Det var först under C-kursen i psykologi som tidigare torra metodkurser fick kött och blod. Att skriva uppsats var som att klä på ett skelett och fylla det med liv och verkliga deltagare. Det valda ämnet gjorde också det hela mer levande. I skrivandet kom jag in i arbetets flöde. En önskan om att kunna arbeta med det här i framtiden väcktes. Jag ville inte hoppas för mycket men fröet hade redan börjat gro och spred ljus i mitt inre. Äntligen efter så många år hade jag kommit fram till vad jag skulle vilja jobba med!

Min handledare Johan, var klok nog att ta reda på vilket ämne som jag var intresserad av och samtidigt berörde hans egna forskningsområden. Frågeställningen handlade om kreativitet samvarierar med visuell, auditiv och luktmässig mental föreställningsförmåga. Med min utpräglade förmåga att se bilder för mitt inre var det inte alls svårt att gå igång på ämnet. Uppsatsskelettet kläddes på steg för steg. Johan och jag hade många givande samtal där mina frågor och funderingar och våra sidospår aldrig tycktes sina. När jag i ett samtal med Johan funderade över begränsningar och problem vid urval av undersökningsdeltagare, svarade han med ett litet skratt och värme i rösten: Du, tänker som forskare, Terese. En värmande kommentar till svar när jag precis hade bjudit på att jag inte riktigt förstod och sett helt vanliga svagheter i urvalet.

I början av juni 2015 var det dags att åka tåg till högskolan i Gävle. När uppsatsen var inlämnad och opponeringen genomförd kände jag inget behov av att fira. Allt blev bara antiklimax eftersom jag inte hade något att komma tillbaka till. Givetvis var jag stolt över att klarat av opponeringen och ha försvarat min uppsats så pass bra. Examinationen i Gävle var obligatorisk men anpassad efter mina behov. Vi var endast två studenter, två lärare och min samordnare fanns med som stöd. Utöver minskat antal kurskamrater ställdes precis samma krav på mig som på vilken annan student som helst. Bokstavligen tappade jag hakan och bara gapade när examinatorn gav mig högsta betyg. Jag befann mig i lätt chock en stund efteråt. Samordnaren för studenter med särskilda behov, var med mig på en promenad efteråt och vi firade med glass vid ån utanför högskoleområdet. Utmattad efter all anspänning som släppte och nattens dåliga sömn fick jag huvudvärk. Omtumlad, trött och innerst inne lycklig, satt jag och Kerstin på en brygga vid vattnet. Hon är en fantastisk medmänniska som följt mig under studierna i Gävle. Rätt person på rätt plats. Det sista hon gjorde var att följa med mig till perrongen när tåget skulle gå. Utöver Kerstins medmänsklighet, klokhet och förmåga att lyssna, har inga särskilda anpassningar till studierna behövts. Jo, förresten, den viktigaste anpassning var att plugga på halvfart. I A-kursen hade jag fin mejlkontakt med en bra mentor, en erfaren student. I B-kursen minskade mitt behov av kontakten samtidigt som mentorn fick ett heltidsjobb.

Självklart var jag nöjd med min insats, det fina betyget och min handledares engagemang, men jag kände ingen glädje över att gå ut i osisshet. Redan efter helgen var jag tvungen att skriva in mig på Arbetsförmedlingen över sommaren.

Ungefär ett halvår före examinationen hade jag tagit mod till mig och berättat om min autism och situation på arbetsmarknaden. Jag satte boken "Jobbmonstret" i händerna på min handledare. I det tysta hade han burit på en del tankar och idéer om min framtid ända fram till examinationen men inte velat säga för mycket med risk för att göra mig besviken.

- Din tjänst fortsätter med nya studenter och nya forskningsprojekt, men jag har ingenstans att gå efter att C-kursen är över, skrev jag till Johan. Du har en lovande karriär framför dig, men vad händer med mig? Jag har inget att se fram emot.

De enda alternativen var nya kurser eller arbetslöshet. Då berättade min handledare om vad han hade gått och burit på:

- Du är så pass duktig och lätt att samarbeta med så jag skulle vilja fortsätta att jobba tillsammans dig. I så fall är du inte längre student utan blir min kollega. Jag kan inte lova någonting för varje beslut inom universitetsvärlden ska malas och ha sin gång. Men du skulle bli en bra forskningsassistent. Eftersom du är noggrann, uthållig och inte lämnar något åt slumpen tror jag att transkribering skulle passa dig. Vid sidan om transkribering som huvuduppgift skulle du kunna ingå i en del forskningsprojekt eftersom du gillar att skriva.
- Men det låter ju jättebra, utbrast jag.

Finansieringen skulle visa sig vara en svår nöt att knäcka. Jag vågade inte hoppas på någonting. Johan frågade om han fick låna ut "Jobbmonstret" till sin avdelningschef. Han återkom några månader senare med den glada nyheten om att chefen hade nappat på idén. För att minska den plågsamma ovissheten hade jag sökt och blivit antagen till en distanskurs på halvtid i människans och djurens kognition, via högskolan i Skövde. Det var ren taktik för att vinna tid och slippa skriva in mig på Arbetsförmedlingen, tvingas söka fel jobb och lämna in meningslösa aktivitetsrapporter som förde mig ännu längre bort från målet. Mina sparpengar och halva sjukersättning räckte precis ett halvår till. Kursen var så pass intressant att jag orkade samla ihop mig och genomföra inlämningsuppgifterna. Under tiden fick jag ihop poängen till min kandidatexamen i psykologi.

I början av februari 2016 fick jag examensbeviset hemskickat och tryckt på fint papper. Vid samma tidpunkt återkom Johan med glädjande besked. Nu fanns det alltså en arbetsgivare på min sida men glädjen kom av sig och jublet satte sig i halsen. Problemet var att högskolan i Gävle ensamma inte hade pengar till att skapa en halvtidstjänst åt mig. Det fanns ingen pott att ösa ur. Arbetsförmedlingen var det allra största problemet. De som inte ens hade behövt lyfta ett finger för att ordna kontakten med arbetsgivare, satte sig nu på tvären. En handläggare avfärdade mig på fem minuter, allra helst två minuter om jag inte hållit kvar henne i luren och ställt några motfrågor. Det fanns ingen vilja att anstränga sig för att gå lite utanför ramarna (utan att ens behöva bryta mot några regler för lönebidrag). Istället förde hon ett fult cirkelresonemang:

- Om nu högskolan i Gävle kan anpassa arbetet genom att låta dig jobba hemifrån och du klarar av arbetsuppgifterna finns det inga behov av anpassningar och därmed ingen rättighet till lönebidrag.
- Men att jobba hemifrån alla dagar i veckan är ingen vanlig lösning arbetsgivare brukar ta till, svarade jag. Ingen rekommenderar människor till omfattande ensamarbete. Den anpassningen är autismvänlig och villkoret för att jag ska klara av situationen, slippa den sociala belastningen och

kunna lägga min ork och energi på arbetsuppgifterna. Det är för att jag har en funktionsnedsättning, fortsatte jag.

- Men om nu arbetet redan är anpassat finns det ingen anledning för oss att gå in med lönebidrag. Ett lönebidrag är till för att kunna anpassa jobb. Men eftersom ni har anpassat din arbetsituation utgår inget lönebidrag, sa hon.
- Dessutom får jag handledning av Johan och extra mycket tid och instruktioner än vad en vanlig kollega till honom skulle ha fått, sa jag.

Det var inget samtal utan en unken och sluten cirkel, omöjlig att bryta. Fem år tidigare hade jag träffat handläggaren på Arbetsförmedlingen. Då var hon ung, lite sprallig och en väldigt mänsklig person med nära till skratt. Nu upplevde jag att organisationen hade stöpt om henne till oigenkännlighet, sugit upp hennes sprudlande energi och medmänsklighet. Hon hade förvandlats till en byråkrat, tvungen att hålla en acceptabel lägsta nivå men ändå göra sitt jobb utan att få klagomål högre upp. Gnistan saknades, kvar fanns varken mod eller engagemang för att ta ett steg till. *Hennes beslut hade fullständigt kunnat krossa mina drömmar om att för första gången i mitt liv få ett fungerande arbete och en anpassning som var skraddarsydd för mig.* Inte ens Johan med så mycket optimism och social kompetens kunde förhandla med henne. Vid ett av samtalen frågade handläggaren en kollega som var insatt i frågor om lönebidrag under tiden jag hängde kvar i luren. Lika snabbt och oengagerat återkom hon till mig en minut senare. Återigen ville hon bara kapa minuterna och avsluta ett ärende bland hundratals andra. När min mamma som väldigt sällan ger häftiga uttryck för känslor fick veta det här, sa hon att hon hade hoppat jämfota av ilska. Efter samtalen med handläggaren och hennes fula cirkelresonemang sökte Johan forskningspengar i fonder medan jag sökte stipendiefonder och stiftelser, utan resultat. Möjligheterna verkade uttömda och det började kännas tungt på riktigt.

Den sista biten är alltid den tyngsta och brantaste. Jag orkade inte gå de sista stegen ensam. I den brantaste lutningen rullade gruset under mina fötter. Sikten var skymd. Jag var nära att tappa fotfästet. Den enda framkomliga vägen nu var att hasa sig ner så försiktigt som möjligt. Innan jag gav upp kontaktade jag habiliteringen.

Kuratoren och arbetsterapeuten på habiliteringen ställde sig helt och hållet på min sida. De förstod att mitt redan låga förtroende för Arbetsförmedlingen hade vuxit sig massivt. Så fort de nämnde namnet på denna avskydda myndighet höjde jag rösten i ren frustration. Jag kom på mig själv och förklarade det för kuratorn. Det var ju inte henne jag var arg på.

- Får vi skriva in dig på habiliteringen och hjälpa dig med det här? frågade hon.

- Ja, gör det för just nu orkar jag inte ha någonting med dem att göra, svarade jag.

Jag behövde verkligen någon annan som kunde vara stark åt mig. *En vanlig samhällsmedborgare räknas tydligen inte som en jämlik part i förhandling med en myndighet, utan det krävs makt och legitimitet från ytterligare en myndighet för att nå fram till Arbetsförmedlingen.* Jag hade tappat tron på Arbetsförmedlingen och kände hur hoppet på allvar börjat slockna. Kuratorn och arbetsterapeuten åtog sig att förhandla och använda en av sina kanaler. Några veckor senare återkom de med ett svagt positivt besked. Den handläggare de hade varit i kontakt med ville verkligen lösa det här. Det slutade med att Johan, jag och den nya handläggaren hade några samtal och ett möte där vi skrev under alla

papper som behövdes för att få lönebidrag. Beslutet gick igenom och i april 2016 projektanställdes jag på halvtid vid högskolan i Gävle. Till våren 2018 fick jag ett beslut på en trygghetsanställning, vilket innebär att Arbetsförmedlingen är medfinansierare i tre år framåt. Jag är tacksam och förundrad över hur habiliteringens insats och en handläggare med öppet sinne lyckades övervinna det sista hindret. Det brann verkligen i knutarna. Den 1 juli 2016 slogs en fungerande habilitering sönder av Landstingets beslut att låta habilitering och psykiatri smälta samman. Jag har mycket svårt att tro att personal inom psykiatri som inte alls kände mig eller kunde min historia skulle prioritera sådan insats före måttlig och svår psykiatrisk problematik.

Idag har jag ett arbete och arbetsgivare som jag trivs med. Jag har blivit en gladare och mer harmonisk människa än jag var innan jag mötte en viss uppsatshandledare som trodde på mig. Vi har ett fortsatt gott samarbete och är två själar på samma våglängd. För att öka chanserna till en varaktig anställning på längre sikt, transkriberar jag även åt andra kollegor på samma avdelning.

Terese Ekman är född 1972, bosatt och uppväxt i Linköping. Hon har konstnärliga utbildningar och erfarenheter bakom sig, har brottats med en svår arbetsmarknad och provat många olika yrken. Numera en kandidatexamen i psykologi och arbete på halvtid som forskningsassistent vid högskolan i Gävle med goda möjligheter att jobba hemifrån. Hon har tidigare gett ut *Med andra ögon – Att få diagnosen högfungerande autism i vuxen ålder* (2010). *Jobbmonstret – Om att leva med autism och en omöjlig arbetsmarknad* (2014).